

MAARTEN SPANJER

GISTEREN
LIEP ZE NOG

VERHALEN

MET EEN VOORWOORD
VAN JULES DEELDER

MAARTEN SPANJER

Gisteren liep ze nog

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Omslagbeeld: Chris Hoefsmit
Auteursfoto: Corné van der Stelt
Zetwerk: Michiel Niesen, ZetProducties

Copyright © 2014 Maarten Spanjer
en Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2014

ISBN 978 94 0160 317 1 | NUR 303

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt
door middel van druk, fotokopie, internet of
op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Monique

Maarten Spanjer is een kanjer,
Hij heeft een 'anecdotisch' boek geschreven.
Tot heil en zegen van de lezer
Ter stichting en vermaak.
Humoristisch maar beschaafd.
Kom er eens om vandaag de dag.
Trefzekere taal. Helder en klaar.
Ontdaan van gezever. BENG in de lever!
Droogkomische kost. Naar eer en geweten.
Ter meerdere glorie van het menselijk tekort.
Maarten Spanjer in de bocht.
Stijlvol en stijlvast. BENG op z'n strot!
Al is de 'anecdote' uit de zogenaamde mode, mede
Namens gedopeerden, van harte aanbevolen.

J.A. Deelder

INHOUD

De schoolreünie	11
Ode aan Georges Perec: <i>je me souviens</i>	25
Figureren	41
Rijk	53
Michels	69
Pannenkoek	85
Taxi	91
Reclame	117
De schnabbelaar	127
De kapper	139
Middenstand	149
Signeren	159
Gisteren liep ze nog	167

DE SCHOOLREÜNIE

Ondanks de dichte gordijnen die de felle zon moesten weren, was het broeierig in het gymnastieklokaal. De gymleraar had de touwen die aan het hoge plafond waren bevestigd uitgehangen en was op zijn kruk tegen de muur gaan zitten, terwijl hij zijn zoveelste sigaret opstak. Aan zijn voeten was een ring van brandplekken zichtbaar waar hij zijn peuken op de kunststofvloer had uitgetrapt. We leefden nog in de tijd dat men in de veronderstelling verkeerde dat je door genoeg te roken een strakke kaaklijn en brede borstkas ontwikkelde en de vrouwen vanzelf op je afkwamen.

Voor elk touw zaten de leerlingen in een rij van zes in kleermakerszit gehoorzaam te wachten op hun beurt. Het touw klimmen vormde een onderdeel van het rapportcijfer 'lichamelijke opvoeding', naar mijn

mening een belachelijke term. Dat je iemands denken kan beïnvloeden en dat geestelijke opvoeding noemt, daar kan ik nog inkomen. Maar hoe kan je nu een lichaam opvoeden? Je kan iemand grootbrengen door hem voedsel te verschaffen, maar dan spreek je toch eerder over ‘voeden’, lijkt me.

Het cijfer had geen invloed op de overgang naar een hogere klas, maar voor de meeste leerlingen was het belangrijk genoeg om voor dit vak een voldoende te halen. Wie daar niet in slaagde, werd al gauw als een ‘lulletje lampenkatoen’ gezien.

De leraar verwisselde zijn sigaret voor een fluit en bij het eerste signaal stormden de leerlingen de touwen in. Het ging de een makkelijker af dan de ander, maar tot de laatste rij slaagde iedereen erin om, eenmaal bovengekomen, het plafond aan te tikken en volgens de regels omlaag te klimmen. Dat wil zeggen, met de schippersslag: ‘Touw binnenkant knie, buitenkant voet. Met de andere voet het touw meenemen en klemmen op de bovenkant van de voet. Klimmen vanuit je benen met gestrekte armen.’

In de laatste rij zat Dirk Kruishaar. Hij had een gewichtsprobleem en mocht als enige leerling van de klas zijn onderhemd aanhouden vanwege vetborstjes. Ook had Dirk last van een hoge rug en was daardoor een voor de hand liggend slachtoffer van

allerlei pesterijtjes. Hij had het geluk dat hij onder bescherming stond van de sterkste jongen uit de klas, die bij hem mocht afkijken bij proefwerken voor aardrijkskunde, geschiedenis en talen. Vooral in aardrijkskunde blonk hij uit.

Met tegenzin stond hij op en liep met gebogen hoofd naar het touw, alsof het een galg was. Hij pakte het touw vast, klom nog geen meter omhoog en liet zich vervolgens omlaag zakken. De hele klas was nu aan de beurt geweest en zat weer op zijn plaats. De gymleraar maande ons tot stilte, fluisterde wat bemoedigende woorden in Dirks oor en reikte hem nog maar eens de magnesiumbak aan, om zijn handen stroef te maken. Het hielp iets, maar na wat gespartel in het touw stond Dirk snel weer beneden. Bij de derde en laatste poging kreeg hij eindelijk de slag te pakken. Kreunend vocht hij zich langzaam een weg naar boven. Onder het touw had zich een plasje water gevormd dat van zijn kletsnatte lijf afgedropen was. Iedereen hield de adem in. Nu moest hij met één hand het touw loslaten om het plafond aan te tikken. Met verkrampde vingers reikte hij naar boven en maakte contact.

Toen gebeurde er iets onverwachts. Er knetterde een langgerekte, bevrijdende wind uit zijn sportbroek. Een paar seconden hing hij, met vuurrood

hoofd, roerloos aan het touw, voor hij als een ledenpop naar beneden stortte. De leraar was er snel bij. Terwijl de klas om het bewegingloze lichaam heen dromde, verleende hij eerste hulp. Een van de leerlingen werd ijlings naar de rector gestuurd om hem van het ongeluk te verwittigen. Binnen een kwartier stond een ambulance met gillende sirenes op de binnenplaats. Dirk werd op een brancard de gymzaal uit gedragen. 'Elk nadeel heb zijn voordeel' was een toen nog onbekende uitspraak van Johan Cruijff, maar de rest van de dag kregen alle leerlingen van klas 5A3 vrij.

Twee weken later was Dirk gelukkig weer onder ons. Hij was er met twee gebroken ribben en een inwendige kneuzing wonderbaarlijk goed vanaf gekomen. Maar het geluid van die scheet, gevolgd door die doffe smak op de grond, zou nog lang in mijn oren blijven nagalmen.

Ter gelegenheid van de afbraak van het oude schoolgebouw van het St. Nicolaaslyceum aan de Prinses Irenestraat in Amsterdam, dat moest plaatsmaken voor nieuwbouw, was een reünie georganiseerd voor oud-leerlingen en leraren. Het was de laatste kans om deze plek uit mijn jeugd te bezoeken.

Elke schooldag doemde het grote glazen gebouw,

terwijl ik het park uit fietste, als een gevangenis voor me op. De jongensschool werd geleid door jezuïeten en ademde de sfeer van één grote, maffe familie. Het ergste was dat deze veelal in vaalgrijze kostuums gestoken en op sandalen door de gang marcherende ‘boodschappers van God’ dachten dat zij moderne leerkrachten waren en midden in het leven stonden. Zij waren de gidsen op ons levenspad, zij wisten wat goed en slecht voor ons was.

Als nieuwe leerling moest je ’s winters verplicht een wit-groen-wijnrode schooldas dragen, die speciaal ontworpen was door de handarbeidleraar. Wat er aan zo’n sliert wol te ontwerpen viel, was mij een raadsel, maar de kleur wit stond voor de onschuldige jeugd, groen voor de belofte van een gezonde toekomst en het wijnrood voor het heilige bisschopsambt. In de volksbuurt waar ik woonde, werd ik regelmatig uitgejouwd om die das om mijn nek. Je kon nog beter een bril met kapotte glazen dragen.

Ook de voetbalclub van school, Wilskracht S.N.L., was verplicht voor de sportende jeugd. ‘Een goede sportbeoefening van school uit is immers van onschatbare waarde voor de karaktervorming, voor een gezond onderling contact en vormt een mooi tegenwicht voor de geestesarbeid’, had de sportpa-

ter mijn vader wijsgemaakt. De pater kon het dak op met dat gezonde, onderlinge contact van hem. Ik wilde bij mijn buurtcluppie blijven, maar mijn vader was in de loze verhaaltjes van de man getrapt en was niet om te praten. Nee, een goede leerling van het St. Nicolaaslyceum was je niet alleen binnen de schooluren, dat was je vierentwintig uur per dag.

Met gemengde gevoelens stapte ik over de drempel van de hoofdingang, in mijn tijd alleen voor de leraren bestemd. Het merkwaardige aan zo'n schoolreünie is dat je vrijwillig naar school gaat, iets wat voor mij altijd ondenkbaar was. Waar ooit in de gang foto's hadden gehangen van de inmiddels morsdode grondleggers van het lyceum, hing nu een grote foto van Louis van Gaal en Dennis Bergkamp in origineel schooltenue. Ooit twee snotneuzen, die braaf naar de leraren moesten luisteren, nu twee iconen van de school waar reclame mee werd gemaakt. Juist door toen vaak niet te luisteren, waren ze nu zo ver gekomen.

Terwijl ik in de kantine wat handen schudde met oud-klasgenoten, net als ik ver in de vijftig, viel het mij op dat er opvallend veel dames in een gunstiger leeftijdscategorie aanwezig waren. Het gemengd schoolstelsel, dat een jaar na mijn vertrek werd

ingevoerd, was helaas aan mij voorbijgegaan. Weliswaar grensde onze school aan een meisjesschool, maar de roosters waren zo op elkaar afgestemd dat wij de meisjes bijna nooit te zien kregen.

Eens per jaar werd een schoolfeest georganiseerd, waar de leerlingen van de Pius-mms ook bij mochten zijn. Daags tevoren kwam de rector ons hoogstpersoonlijk waarschuwen voor ‘*close dancing*’. Surveillerende paters zouden partijen onverbiddeijk uit elkaar drijven, mocht deze vorm van beweging zich, tegen alle instructies in, toch voordoen. Het gevaar van een opkomende erectie bij de jongelui moest te allen tijde bezworen worden. Was er een keer sprake van gezond, onderling contact, was het weer niet goed.

Onder de les werd ik eens door de wiskundeleraar betrapd bij het onder de bank bestuderen van naaktmodellen in een seksblaadje. Er was niks mis met mijn concentratievermogen, als het maar de juiste lectuur betrof. De ronde vormen van deze vrouwen boeiden me nu eenmaal meer dan de meetkundige lichamen van meneer De Rijk. Ik werd met mijn vieze boekjes naar de strafpater gestuurd, die ons geestelijk welzijn moest bewaken.

‘Het bekijken van ontuchtige prenten brengt jongens vaak tot zelfbevlekking,’ stelde hij vast, terwijl mijn gezicht werd ondergespetterd door zijn spuug.

‘Dit is gevaarlijk, want wordt het een gewoonte, dan verwoest het op den duur lichaam en geest; de wilskracht verslapt en je verliest uiteindelijk je zelf-respect.’ Hij peuterde nerveus met zijn wijsvinger achter zijn witte priesterboordje. ‘Kijk niet meer in die boekjes en hou je geest met iets anders bezig,’ zei hij op samenzweerderige toon. ‘Soms wordt een on-tuchtig verlangen opgewekt door indigestie, door het eten van te zwaar voedsel. Je moet dan de oorzaak wegnemen, in koud water baden, het bovenlichaam beweging geven door armoefeningen, boksen of zo.’

Wij hadden thuis niet eens een douche, laat staan een bad, en armoefeningen deed ik nu juist genoeg, maar dat vertelde ik de pater maar liever niet. Op de terugweg naar het klaslokaal bedacht ik dat als God de mens had geschapen naar Zijn gelijkenis, wat kon het dan kwaad om deze vrouwelijke schepsels niet af en toe ook wat aandacht te geven. De pater was niet goed bij zijn hoofd.

De kennismaking met oud-klasgenoten verliep zoals ik verwacht had. Met de jongens aan wie ik goede herinneringen had, werd de draad moeiteloos weer opgepakt, terwijl met anderen een gesprek niet of moeilijk op gang kwam. De slijmbal bleef de slijmbal en de klootzak de klootzak.

Dat gold ook voor de leraren. Van een afstand zag ik meneer Kalb staan, oud-leraar recht en maatschappijleer. Niet iedereen kon zijn cynische grappjes waarden, maar ik kon uitstekend met hem opschieten. Zijn zwarte haar was inmiddels grijs geworden, maar de pretlichtjes in zijn ogen waren niet uitgedoofd, stelde ik tot mijn genoegen vast. Kalb kon een lesuur lang met opgetrokken knieën als een soort raaf op de smalle rand van de centrale verwarming zitten. Een kunstje waar ik mateloze bewondering voor had.

Zijn collega in het aangrenzende lokaal was Fluitman, die boekhouden gaf. Fluitman zag eruit zoals een boekhouder eruit hoort te zien. Een broodmager mannetje met een klein vogelkopje en flaporen, waar de poten van een hoornen bril op rustte. Het schoolbord, dat achter zijn lessenaar hing, was pikzwart op een wit uitgebeten hoekje na. Hij kon er vanuit zijn stoel met een krijtje net bij om zijn sommen voor te doen. Leerlingen die via een andere methode een oplossing hadden gevonden die overeenkwam met de uitkomst op het bord, onderbrak hij ongeduldig met zijn nagel op het bord tikkend met de woorden 'Joh, doe nou gewoon mijn maniertje. Ik heb een zoon gehad en die wilde ook nooit luisteren.' Het verhaal deed de ronde dat hij

een kind had verloren, omdat het ondanks zijn herhaalde waarschuwingen te ver in zee was gelopen en was verdronken.

Fluitman had bij wijze van hobby een boek geschreven, getiteld *Sprekend Recht*, waar Kalb verplicht uit moest lesgeven. Met nauwelijks verholten weerzin riep deze voor aanvang van de les, bij voorkeur als de deur van het lokaal van Fluitman nog openstond, luid door de klas: 'Jongens, *Fluitend Recht* op tafel.' Hij liet daarbij een schrille fluittoon aan zijn lippen ontsnappen.

Op mijn verzoek die avond of hij dat geluid nog één keer wilde produceren, deed hij onmiddellijk wat hem gevraagd werd, maar zo hard dat iedereen onze kant opkeek.

Toen ik aan de bar zat, kwam een man op mij af die mij joviaal de hand schudde. Hij leek het vanzelfsprekend te vinden dat ik hem onmiddellijk zou herkennen, wat niet het geval was. Pas toen hij zich voorstelde, wist ik het weer. Dirk Kruishaar, van de scheet in het touw. Inmiddels een lange, slanke man geworden, maar de bochel was gebleven. Hij straalde een naïeve spontaniteit uit, die hem gelijk voor je innam. Belangstellend informeerde hij hoe mijn leven na school was verlopen. Na aandachtig

geluisterd te hebben, vertelde hij dat hij aardrijkskundeleraar op zijn oude school was geworden.

‘O, het is zo’n prachtig vak, leraar,’ verzuchtte hij. ‘Ik kan het iedereen aanraden. En weet je wat het leukste is? Bij jou in de klas wist ik al dat ik op deze school les wilde gaan geven.’

Tijdens zijn betoog werden we telkens onderbroken door vrouwen die hem wilden begroeten of zelfs wilden zoenen. Een enkeling bleef hem van een afstandje dromerig aanstaren.

‘Dit aspect is natuurlijk ook niet onbelangrijk,’ lachte hij besmuikt. ‘Ik heb er zelfs met twee een jarenlange verhouding gehad. Er zat wel twintig jaar leeftijdsverschil tussen. Als leraar straal je een zekere autoriteit uit en dat werkt erotiserend.’

Ik schoot in de lach, want in gedachten zag ik Dirk weer hulpeloos in dat touw spartelen.

Ik besloot wat door de school te dwalen. Op de gang liep ik een oud-klasgenoot omver, Hans Perk. Hans was een schriel ventje en had de bijnaam ‘zuurkooltje’ vanwege een zuinig plukje blond haar op zijn hoofd. Hij was nog steeds schriel, maar nu ook kaal. Bij dreigende vechtpartijtjes nam hij steevast de karatehouding aan, maar een simpele klap op zijn kop was voldoende om hem af te laten

druipen. In het weekeinde mocht hij van zijn ouders discotheken in de binnenstad bezoeken. Op maandagochtend, voor schooltijd, had hij altijd het hoogste woord. Hij was op een feest terechtgekomen waar de panty's aan de lamp hadden gehangen, en hij had 'bijna geneukt'.

Hans was een typisch bijna-figuur. Een vriend van hem, die ik jaren later op straat tegenkwam, vertelde mij dat Hans bijna tandarts was geworden. Nu dreef hij een tweedehandsautohandel en was getrouwd met een ex-miss Holland, tenminste dat zei hij zelf. Eens een opschepper altijd een opschepper.

Ik passeerde de lerarenkamer, waar het vroeger blauw stond van de rook. Nu gold in het hele gebouw een rookverbod. Op de binnenplaats stak ik een sigaret op en mijmerde wat na over Dirk en zijn vrouwelijke fans. Misschien had ik toch het verkeerde vak gekozen. Op dat moment werd mijn blik naar een jonge vrouw gezogen, die in gesprek was met een schoolvriendin. Ik schatte haar begin dertig. Zij moest de natte droom van elke jongen uit haar klas zijn geweest. Ik liep zo zelfverzekerd mogelijk op haar af en tikte haar op de schouder.

'Weet jij nog dat ik jouw tekenleraar ben geweest?' vroeg ik met uitgestreken gezicht. Onderzoekend keek ze me aan.

‘Dat lijkt me stug,’ antwoordde ze met een spottend glimlachje om haar welgevormde mond.

‘Nou ja,’ probeerde ik me eruit te redden, ‘ik was een invalkracht, het was maar voor een paar maanden.’

‘Het is goed met je,’ beëindigde ze het gesprek. ‘Het enige waar jij op uit bent, is dat ik je potlood vasthou.’

Ze draaide mij haar rug toe en praatte verder met haar vriendin.

Diep in de nacht, toen ik in de auto stapte om naar huis te rijden, kwam Hans Perk hijgend op mij afrennen.

‘Dat lekkere wijf waar ik je vanavond mee zag praten, die ken ik. Ze heet Elvira en ze heeft vorige maand een auto bij mij gekocht. Het had niet veel gescheeld of ik had haar...’ Ik gaf vol gas en stooft de straat uit. In mijn achteruitkijkspiegel zag ik Hans hoestend kleiner worden.